

Opatrovník

Pořízením pro případ smrti chce zůstavitel řešit osud svého majetku po své smrti, čímž zasáhne do právního postavení a vztahů dědiců a dalších osob. Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz (srov. § 1494 a násl. o. z.). Podle § 1496 o. z. je právo povolání dědice osobním právem zůstavitele. Vzhledem k osobní povaze závěti ji proto nemůže pořídit zástupce, a to ani zástupce na základě plné moci, ani zákonný zástupce nezletilého nespověprávného nebo opatrovník nespověprávného. S ohledem na § 458 o. z. nemůže opatrovník za opatrovance učinit pořízení pro případ smrti formou závěti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 24 Cdo 2007/2024-270 ze dne 10.9.2024)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci P. B., omezeného ve svéprávnosti, zastoupeného procesní opatrovnici Mgr. K.M., advokátkou se sídlem v P., za účasti hmotněprávní opatrovnice E. B., zastoupené JUDr. P.U., advokátem se sídlem v P., o schválení právního jednání za opatrovance, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 9 P 105/90, o dovolání E. B. proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. dubna 2024, č. j. 36 Co 46/2024-246, tak, že dovolání E. B. se zamítá.

Z odůvodnění:

1. Obvodní soud pro Prahu 7 rozhodoval o návrhu (hmotněprávní) opatrovnice omezeného ve svéprávnosti na schválení právního jednání spočívajícího v projevení poslední vůle formou závěti ze dne 7. 8. 2023, které učinila v zastoupení omezeného ve svéprávnosti. V návrhu opatrovnice uvedla, že k projevení poslední vůle formou závěti za omezeného ve svéprávnosti přistoupila (především) z důvodu, že omezený ve svéprávnosti není podle rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 25. 5. 2021, č. j. 9 P 105/90-179, (mimo jiné) schopen nakládat se svým majetkem, projeviti svoji poslední vůli formou závěti, vydědění či uzavřít dědickou smlouvu, že s ním žije ve společné domácnosti a pečuje o něj celý jeho život (jedná se o jejího syna), a proto považuje za svoji povinnost učinit tak za něj, jelikož po jeho smrti bez závěti by dědili dědicové ze zákona, což jsou velmi vzdálení příbuzní, kteří jej ani osobně neznají a nikdy o něj neprojevíli zájem. Navrhovatelka pak v průběhu řízení navrhla, aby soud řízení přerušil a podal návrh Ústavnímu soudu na zrušení ustanovení § 458 o. z. pro rozpor s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Obvodní soud pro Prahu 7 rozsudkem ze dne 13. 12. 2023, č. j. 9 P 105/90-235, návrh opatrovnice na schválení právního jednání zamítl a určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. V odůvodnění uvedl, že „ustanovení § 458 o. z. vylučuje možnost opatrovníka jednat jménem omezeného ve svéprávnosti mj. ve věcech pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání“, že „vzhledem ke skutečnosti, že předmětné právní jednání odporuje tomuto ustanovení, je neplatné pro rozpor se zákonem podle § 580 odst. 1 o. z., a soud jej proto nemůže schválit“ a že ani „nespatřuje rozpor předmětných ustanovení o. z. s ústavním pořádkem, zejména s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“.

2. K odvolání opatrovnice Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 4. 2024, č. j. 36 Co 46/2024-246, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že „opatrovanec byl naposledy omezen ve svéprávnosti rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne

25. 5. 2021, č. j. 9 P 105/90-179, tak, že (mimo jiné) není schopen nakládat se svým majetkem, projevit svoji poslední vůli formou závěti, vydědění či uzavřít dědickou smlouvu“, že „proto je zřejmé, že opatrovanec nemohl pořídit závěť o svém majetku ve smyslu § 1528 odst. 1 o. z., neboť mu to rozsah omezení jeho svéprávnosti neumožňuje“, že „nebylo tvrzeno, že by opatrovanec poslední vůli projevil ve stavu dočasněho zlepšení svého zdravotního stavu (§ 1527 o. z.)“ a že „tedy nevyšlo v řízení najevo, že by byla naplněna některá z výjimek stanovených v § 1526 až § 1528 o. z.“. Dále uvedl, že „pořízení pro případ smrti formou závěti je čistě osobním právem a projevem jedince“, že „zákon v § 458 o. z. právě tato čistě osobní práva vylučuje z možnosti zastoupení opatrovníkem“, že „za uvedeného stavu právní úprava pak odvolací soud nemá důvod pochybovat o rozporu právní úpravy s ústavním pořádkem, neboť právní úprava § 458 o. z. odráží povahu právního jednání spočívajícího v pořízení pro případ smrti jako výlučně osobního“, že „právní úprava nijak nezasahuje do práva opatrovance, tj. osoby omezené ve svéprávnosti, vlastnit majetek, stejně tak jej nevylučuje z dědění; pouze opatrovance omezuje v možnosti naložit se svým majetkem pro případ smrti, avšak jeho právní nástupci z dědění vyloučení nejsou“ a že „je sice pravdou, že omezení opatrovance pořídit pro případ smrti je odůvodněno jeho zdravotním stavem, avšak podle mínění odvolacího soudu se nejedná o omezení nedovolené, diskriminační“, když „vychází jednak především z osobní povahy daného právního jednání (při srovnání s dalšími jednáními zapovězenými v § 458 o. z., tj. vznik a zánik manželství, výkon rodičovských práv a povinností, tato charakteristika vyvstává o to silněji) a z potřeby ochrany zejména majetkových práv opatrovance“. Proto odvolací soud uzavřel, že „omezení opatrovance v možnosti pořídit pro případ smrti, byť odůvodněné jeho zdravotním stavem, je založeno na racionálních důvodech a je schopno sloužit svému účelu (ochraně práv opatrovance), a proto soud nepovažuje ustanovení § 458 o. z. za rozporné se zákazem diskriminace vyjádřeným v čl. 1, popř. v čl. 3 Listiny základních práv a svobod“.

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala opatrovnice dovolání, jehož přípustnost spatřuje v dosud Nejvyšším soudem neřešené otázce, a to zda opatrovnice může za opatrovance projevit jeho poslední vůli formou závěti, když podle rozsudku soudu je opatrovanec omezen ve svéprávnosti tak, že mimo jiné není schopen projevit svoji poslední vůli formou závěti, resp. zda ustanovení § 458 o. z. je v rozporu s ústavním pořádkem či nikoli. V dovolání dovolatelka nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že s odkazem na § 458 o. z. opatrovník nemůže za opatrovance učinit pořízení pro případ smrti formou závěti, a namítá, že „soud zcela pomíjí, že opatrovanec nemůže toto své osobní právo právě pro svůj zdravotní stav prakticky vůbec vykonat“, že „její syn je zbaven svéprávnosti již od roku 1985, a to z důvodu prodělané mozkové obrny, pro kterou se není schopen o sebe vůbec postarat a je závislý na pomoci třetí osoby“, že „požádala soud, aby závěť schválil, resp. aby posoudil, zda její obsah je v zájmu jejího syna, a to s vědomím toho, že jen ona zná nejlépe jeho zájmy“ a že „soudy neprávem toto odmítly učinit“. Dále dovolatelka dovozuje, že „§ 458 o. z. je ustanovením tzv. jednoduchého práva“ a že „je podle jejího názoru protiústavním, konkrétně rozporným s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“, tedy že „porušuje ústavně zaručené právo jejího syna na dědění (kam spadá i právo pořídit závěť pro případ smrti), resp. jeho vlastnickou a testovací svobodu zaručenou v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“, a proto nesouhlasí se závěrem soudů, že „zde není právní možnost závěť schválit, když oba soudy učinily tento závěr s odkazem na ustanovení § 458 o. z., které opatrovnice považuje za protiústavní, což by mělo vést k tomu, že toto ustanovení nebude vůbec aplikováno a soudy by měly podat k ústavnímu soudu návrh na zrušení § 458 o. z. pro jeho rozpor s ústavním pořádkem“. Proto navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc vrátil k odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání žalobce podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval

otázkou přípustnosti dovolání.

5. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

6. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

7. V projednávané věci záviselo rozhodnutí odvolacího soudu na vyřešení právní otázky, zda opatrovník může za opatrovance projevit jeho poslední vůli formou závěti, když podle rozsudku obecného soudu je opatrovanec omezen ve svéprávnosti tak, že mimo jiné tohoto právního jednání není schopen. Dovolání shledal Nejvyšší soud ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. v uvedeném rozsahu přípustným, neboť daná otázka nebyla za účinnosti zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), doposud v judikatuře Nejvyššího soudu řešena.

8. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které Nejvyšší soud provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), striktně vázán důvody v dovolání vymezenými (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

9. Podle ustanovení § 458 o. z. není zákonný zástupce nebo opatrovník oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.

10. Citované ustanovení tak stanovuje zákonné výluky ze zástupčího oprávnění zákonného zástupce nebo opatrovníka. Doplnuje rozhodnutí soudu o rozsahu zástupčího oprávnění, tj. navíc (oproti vymezení zástupčího oprávnění opatrovníka v soudním rozhodnutí) stanoví další případy, kdy opatrovník není oprávněn jednat jménem zastoupeného [srov. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). Wolters Kluwer: 2014. Dostupný v ASPI - komentář k § 458].

11. Obecně lze říci, že pořízením pro případ smrti chce zůstavitel řešit osud svého majetku po své smrti, čímž zasáhne do právního postavení a vztahů dědiců a dalších osob. Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz (srov. § 1494 a násl. o. z.).

12. Podle § 1496 o. z. je právo povolat dědice osobním právem zůstavitele. Vzhledem k osobní povaze závěti ji proto nemůže pořídit zástupce, a to ani zástupce na základě plné moci, ani zákonný zástupce nezletilého nesvéprávného nebo opatrovník nesvéprávného. Jinak řečeno, je vyloučeno pořízení závěti osobou, která není k takovému právnímu jednání způsobilá [srov. také FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 73, marg. č. 7].

13. Nadto již za účinnosti předchozí právní úpravy - zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který obdobná ustanovení o nemožnosti zastoupení při pořízení závěti neobsahoval, Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 7, ročník 2009, dovedl, že „právní úkon pořízení nebo zrušení závěti musí být učiněn osobně pořizovatelem závěti (zůstavitelem); není možné, aby tyto úkony za zůstavitele učinil jeho zástupce (zákonný nebo na základě plné moci)“. Dále v

citovaném rozsudku Nejvyšší soud uvedl, že všechny dřívější úpravy dědického práva obsahovaly výslovné ustanovení, že „zůstavitel musí sám dědice ustanoviti; nesmí jmenování přenechatí výroku třetí osoby“ [srov. § 564 Obecného zákoníku občanského, vyhlášeného císařským patentem ze dne 1. 6. 1811 č. 946 Sb. z. s., který byl pro území Republiky československé recipován zákonem č. 11/1918 Sb., ve znění pozdějších předpisů] a byly vykládány tak, že „při testamentech i dědických smlouvách musí se státi projev vůle osobně zůstavitelem; je vyloučeno zastoupení dobrovolné i nucené“ (srov. například Rouček, F., Sedláček, J.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1936, díl III., str. 90 a násl.; Hartmann, A: Poslední pořízení, Praha 1935). Historický výklad základních předpokladů platného pořízení závěti tak jednoznačně vede k obecnému závěru o nemožnosti zastoupení při pořízení závěti, a to zástupcem jak zvoleným, tak zákonným, či soudem ustanoveným. Závěrem pak Nejvyšší soud v citovaném rozsudku konstatoval, že s ohledem na dosavadní judikaturu Ústavního soudu uvedené závěry nekolidují - jak namítá dovolatelka - ani s ustanovením čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (k tomu srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 1. 1998, sp. zn. II. ÚS 284/97, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 2. 1997, sp. zn. IV. ÚS 227/96).

14. Na základě výše uvedeného lze proto konstatovat, že závěry odvolacího soudu, že s odkazem na § 458 o. z. nemůže opatrovník za opatrovance učinit pořízení pro případ smrti formou závěti, že „právní úprava § 458 o. z. odráží povahu právního jednání spočívajícího v pořízení pro případ smrti jako výlučně osobního“, že „nijak nezasahuje do práva opatrovance, tj. osoby omezené ve svéprávnosti, vlastnit majetek, stejně tak jej nevylučuje z dědění dán osobní povahou daného právního jednání“ a že „je založena na racionálních důvodech (slouží především k ochraně práv opatrovance)“, jsou správné.

15. Nejvyšší soud připomíná, že soulad zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení s ústavním pořádkem je oprávněn posuzovat pouze Ústavní soud [čl. 87 odst. 1 písm. a) ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, dále jen „Ústava“]. Dospěje-li obecný soud k závěru, že zákon, jehož má být při projednávání nebo rozhodování věci použito, nebo jeho jednotlivé ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu dle čl. 95 odst. 1, 2 Ústavy (k tomu srov. např. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1792/2005; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 772/2013; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2683/2019, a dále závěry přijaté v nálezů Ústavního soudu ze dne 6. 6. 1995 sp. zn. I. ÚS 30/94, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 26, ročník 1995).

16. Z ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a z výše citované ustálené rozhodovací praxe je nepochybné, že soud podá Ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení, jen jestliže dospěje k závěru, že je dán rozpor s ústavním pořádkem (a má tedy možnost k takovému závěru „nedospět“, i když se účastník řízení postupu v tomto směru domáhá). V případě dovolatelky bylo odvolacím soudem (i soudem prvního stupně) jasně vysvětleno, proč nedospěl k závěru předložit věc k posouzení Ústavnímu soudu. Skutečnost, že odvolací soud nedospěl ke stejnému právnímu závěru jako dovolatelka, nemá za následek, že by jeho rozhodnutí bylo co do právního posouzení věci chybné.

17. Přezkumem napadeného rozhodnutí odvolacího soudu došel Nejvyšší soud k závěru, že odvolací soud postupoval správně a rozhodl v souladu s relevantními ustanoveními právních předpisů, kterými je vázán, i s předchozí judikaturou dovolacího a Ústavního soudu. Ačkoli dovolací soud chápe dovolatelčin „subjektivní pocit nespravedlnosti“, nespatřuje důvod pro dovolatelkou navrhovaný postup podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ve spojení s ustanovením § 109 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť k takovému postupu v řešené věci s přihlédnutím k úmyslu zákonodárce i účelu příslušných ustanovení zákona neshledal Nejvyšší soud žádný důvod.

18. Z uvedeného tedy vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska dovolatelkou uplatněných dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání E. B. podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Blankosměnka](#)
- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)
- [Náklady řízení](#)
- [Odmítnutí dovolání](#)